

Allah'ın zatını zihnimize herhangi bir şekilde tasavvur etmek, insanı şirke sokar mı, yoksa Üstad'ın bahsettiği hayaldeki vesveseye mi girer? Bunun zararı nedir?

Üstat hazretleri, “Hakikat-ı mutlaka, mukayyed enzar ile ihata edilmez.” buyuruyor. Mukayyed enzar, sınırlı akıl manasındadır. İnsanın akli mahluk olduğu gibi, onun düşündükleri de mahluktur. Bundan dolayı Allah hakkında ne tasavvur edilse o şey aklın bir ürünüdür ve Allah o şeye benzemekten münezzehtir. Bununla birlikte, böyle bir tasavvur, şeytanın diğer vesveseleri gibi kabul edilmeli ve üzerinde fazla durulmamalı. Bu düşünceye şirk denmez, zira şirk olabilmesi için insanın kendi tasavvur ettiği şeyi, Kur’ân’ın bildirdiği Allah inancı yerine koyması, onu bırakıp buna inanması gerekir. Bir mümin için böyle bir şey düşünülemez.

Cenab-ı Hakk’ı, Kur’ân-ı Kerim’in bildirdiği ve Resul-i Ekrem Efendimizin (sav.) ders verdiği gibi tanımak ve öylece inanmak lazımdır ki, makbul ve kâmil bir iman olsun.

Her vicdan sahibi, bu kâinatı ve içindeki eşyayı ona hizmet ettiren bir zatın varlığını kabul eder.

Evet, Cenab-ı Hak, vehimlerin tasavvurundan ve zihinlerin takdirinden, yani akıl ve fikrin ihatasından münezzehtir. Cenab-ı Hak, suret ve cisim olarak vasıflandırılmaz ve şekil olarak hayal edilemez. İnsanın kalbi, zihni, akli ve hayalî mahlûk olduklarından, onlara gelen her şey de mahlûktur. Bu bakımdan, Cenab-ı Hak, zâtında, sıfatlarında, fiillerinde mahlûkata benzemez. Zira Hâlık'ın hakikati başka, mahlûkatın mahiyeti başkadır.

“O’nun hiçbir benzeri yoktur” (Şûrâ Suresi 42/11)

“Yani, ne zâtında, ne sıfâtında, ne ef’âlinde nazîri yoktur, misli olmaz, şebîhi yoktur, şerîki olmaz. Evet, bütün kâinatı, bütün şuûnâtıyla ve keyfiyâtıyla kabza-i rubûbiyetinde tutup bir hane ve bir saray hükmünde, kemâl-i intizamla tedbîr ve idare ve terbiye eden bir Zât-ı Akdese, misil ve mesîl ve şerîk ve şebîh olmaz, muhâldir.” (Lem’alar)

Hz. Ali’ye (ra.) tevhitte sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: “Tevhid, Allah’ı kalbine gelen, tahayyül, tasavvur ve tevehhüm ettiğin bütün ahvâlin maverasında bilmektir.”

Hiçbir eserin, ustasına benzemediği bilinen bir gerçektir. Meselâ, bir saat ne zâtı, ne mahiyeti, ne sıfat ve fiilleri itibariyle ustasına benzemez. Bunların her ikisi de mahlûk cinsinden oldukları halde, aralarında bu kadar büyük bir mahiyet farklılığı vardır. O halde, bütün varlıkların Hâlık’ı olan Cenab-ı Hakk’ın kudsî mahiyeti de

---

elbette ki, O'nun yarattığı hiçbir mahlûkun mahiyetine benzemez. Zira Cenab-ı Hak, maddeden münezzehtir, zaman ve mekânla kayıtlı olmayan ezeli ve ebedî olan bir Zât-ı Akdestir, Vacibül Vücuttur; yani, varlığı zatındandır, ezeldir, ebedîdir, olması Vacib, olmaması muhaldir.

Ancak her eser, ustasının ilim, irade ve kudret gibi sıfatlarını göstermesiyle onun bir aynasıdır. Binaenaleyh Cenab-ı Hak da kudretinin mucizeleri olan eserleriyle bilinir. Çünkü o eserler O'nun varlığına ve birliğine birer aynadır.

Cenab-ı Hakk'ın zatını, isim ve sıfatlarını Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiği gibi tanıyanlar, O'nu ulûhiyetinin şanına yakışmayan her türlü batıl fikirlere, hayallerden, vehimlerden tenzih ederler. Mutlak kemalin ancak ve ancak Allah u Teâlâ'nın zat ve sıfatlarına mahsus olduğunu bilirler; tereddüd ve şüphelere düşmezler. Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde Cenab-ı Hakk'ın zatı, sıfat ve esması bildirilmektedir. Cenâb-ı Hak, birçok âyet-i kerîmesinde kendisini kullarına Esmâ-i Hüsna'sı ile tanıtmaktadır.

İnsan, sadece mücerred akılla Cenab-ı Hakk'ın varlığını bilse dahi, O Zât-ı Akdes'in kudsi sıfatlarını ve esmasını, bu kâinatın yaratılış hikmetini, insanların vazifelerini bilemez. Bunun içindir ki, Cenab-ı Hak kitaplar ve suhurlar indirmiş ve yüz yirmi dört bin peygamber göndermiştir. Zira bu hakikatler, ancak vahyin ziyasıyla görülebilir ve peygamberlerin tebliği ile bilinebilir.

İbn Abbas'ın (r.a) naklettiğine göre, bazı insanların Allah'ın zatını düşünmek istemeleri üzerine Hz. Peygamber (sav.): *"Allah'ın yarattıkları hakkında düşünün. Allah'ın zatını düşünmeyin. Allah'ın zatı hakkında düşünmeye güç yetiremezsiniz."* buyurdu. (Mecmau'z-Zevaid, 1/81, Kenzu'l-Ummal, h. No: 5705-5707)

"İ'lem eyyühe'l-aziz! Cenab-ı Hakka malûm ve mâruf ünvanıyla bakacak olursan, meçhul ve menkûr olur. Çünkü, bu malûmiyet, örfî bir ülfet, taklidî bir sema'dır. Hakikati ilâm edecek bir ifade değildir. Maahaza, o ünvanla fehme gelen mânâ, sıfât-ı mutlakayı beraberce alıp zihne ilka edemez. Ancak, Zât-ı Akdesi mülâhaza için bir nevi ünvanıdır. Amma Cenab-ı Hakka mevcud-u meçhul ünvanıyla bakılırsa, mârufiyet şuâları bir derece tebarüz eder. Ve kâinatta tecellî eden sıfât-ı mutlaka-i muhîta ile bu mevsufun o ünvanıdan tulû etmesi ağır gelmez."(1)

Dipnotlar:

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Habbe.](#)